

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 68.

Lördagen den 22 augusti, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid av herr vice talmannen.

§ 1.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 273, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5--7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Denna proposition remitterades omedelbart till bankoutskottet.

§ 2.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets memorial, nr 27, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 3, 5, 6, 15 och 40 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905 dels ock i ämnet väckta motioner.

Om ändrad lydelse av 3 § i förordningen angående försäljning av brännvin.

Genom en den 3 juli 1914 dagtecknad proposition, nr 233, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 3, 5, 6, 15 och 40 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905.

3 § i berörda författningsförslag var av följande lydelse:

3 §.

Vid utminutering vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet *en liter*, och får vad sålt blivit icke i mindre belopp utlämnas eller mellan flera köpare fördelas; ej heller får något av det sålda förtäras på försäljningsstället.

I denna bestämmelse hade yrkats ändring av herr *E. A. Lindblad*, som i en inom första kammaren väckt motion, nr 93, hemställt, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 68. 1

Om ändrad
lydelse av 3 §
i förordningen
angående försäljning av
brännvin.

(Forts.)

»Vid utminutering vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet $\frac{1}{3}$ -dels liter och får — — — på försäljningsstället.»

Utskottet hade i sitt betänkande nr 24 föreslagit riksdagen, bland annat, att antaga Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag med vissa angivna ändringar, dock icke i fråga om 3 §, i avseende varå utskottet tillstyrkt godkännande av den utav Kungl Maj:t. föreslagna lydelsen.

I en vid betänkandet fogad reservation hade herr *Lyckholm m. fl.* hemställt, att riksdagen behagade besluta följande ändrade lydelse av meranämnda paragraf:

»Vid utminutering vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet *tre tiondels liter*, och får vad sålt — — — försäljningsstället.»

Vid behandlingen av utskottets ovannämnda betänkande hade riksdagens kamrar stannat i olika beslut, i det att första kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i avseende å 3 §, som föreslagits i den vid betänkandet fogade reservationen, varemot andra kammaren bifallit utskottets hemställan oförändrad.

Uti förevarande memorial framlade nu utskottet förslag till sammanjämkning av skiljaktigheten mellan kamrarnas beslut i fråga om 3 § i berörda författningsförslag, i vilket avseende utskottet hemställde, att riksdagen, vardera kammaren, med ändring av sitt förut fattade beslut i nu ifrågavarande del, måtte besluta, att paragrafen skulde erhålla följande lydelse:

3 §.

Vid utminutering vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet *en liter*, dock att, där bolag anordnat kontroll, varom i 15 § 2 mom. sägs, minsta försäljningsbeloppet skall vara *tre tiondels liter*. Vad sålt blivit får icke i mindre belopp än sålunda föreskrivits utlämnas eller mellan flere köpare fördelas; ej heller får något av det sålda för-
täras på försäljningsstället.

Vid memorialet var emellertid fogad reservation av herrar *Sandler, Rune, Källman, Ljunggren, Roman, Hamrin, Holmström* och *Jonsson* i Hå, som ansett, att utskottet bort föreslå, att första kammaren måtte biträda andra kammarens beslut beträffande 3 § i förordningen angående försäljning av brännvin.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Sandler*, som yttrade: Herr vice talman, mina her-
rar! Det föreliggande memorialet från bevillningsutskottet åtföljdes ju av en reservation av åtskilliga utskottsledamöter, som icke ansett sig kunna biträda det förslag till sammanjämkning, som här föreligger från utskottsmajoritetens sida. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att den vid betänkandet fogade reservationen icke alls uttalar något omdöme beträffande själva sakfrågan, huruvida en sådan bestämmelse,

som nu av bevillningsutskottets majoritet förordas, är fördelaktig eller ej ur nykterhetssynpunkt. Reservationen innehåller icke något som helst sådant uttalande, och jag skall icke heller för min del söka inleda någon debatt med avseende å frågan, huruvida det bör vara en tredjedel eller en hel liter eller någon annan medlande bestämmelse beträffande minsta utminuteringskvantiteten. Jag har så mycket mindre anledning att söka åstadkomma någon debatt i den frågan som jag för min personliga del icke har någon deciderad uppfattning beträffande vilken bestämmelse, som är ur nykterhetssynpunkt mest fördelaktig. Jag skall därför nöja mig med att uttala den personliga bekännelsen, att jag tror, att den här frågan är alldeles oerhördt överdriven, i fall man vill se den ur nykterhetssynpunkt, och jag vågar icke uttala någon bestämd övertygelse om, huruvida nykterhetstillståndet skulle komma att förbättras eller försämrats efter antagandet av det förslag, som bevillningsutskottets majoritet framställt.

Reservationen handlar i det väsentliga om en helt annan sak. Reservanterna ha i första rummet fäst sig vid den frågan, huruvida över huvud taget en sammanjämkning här hade bort av bevillningsutskottet föreslås. Uti reservationen uttalas den uppfattning, att den fråga, som är väckt genom herr Lindblads motion i första kammaren, hade bort av utskottet förklaras ha förfallit på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut. Det förhöll sig på det sättet, att det väcktes en motion i första kammaren med hemställan om en förändring av § 3 i brännvinsförsäljningsförordningen, en förändring av den minsta utminuteringskvantiteten. Förslaget om att genomföra en sådan förändring förkastades av riksdagens andra kammare. Här föreligger således fråndan andra kammarens sida ett rent avslag på den framförda motionen. Reservanterna ha ansett, och jag skulle tro i överensstämmelse med vanlig praxis, att man icke bör verkställa sammanjämkning emellan ett sådant rent avslag på en motion och det bifall, som i viss mån ligger i första kammarens beslut. Vi ha således ställt oss på den ståndpunkten, att eftersom kamrarna stannat i skiljaktiga beslut och frågan icke kan avgöras genom gemensam votering, så borde man ansett att denna fråga skulle ha förfallit. Nu ha vi emellertid icke kunnat inom utskottet påyrka, att utskottet på grund härav skulle allenast ha anmält detta förhållande för riksdagen utan vi ha föreslagit, att utskottet skulle göra en hemställan, detta därför, att i § 3 har även Kungl. Maj:t föreslagit vissa förändringar uti ett helt annat stycke. På grund därav, och då vi ansett, att denna av Kungl. Maj:t förordade omformulering av § 3 borde stå i överensstämmelse med andra kammarens förut fattade, nu återigen befastade beslut, så ha vi inom utskottet påyrkat, att memorialet skulle avfattas så, att man skulle uppmana första kammaren att biträda andra kammarens beslut beträffande denna 3 §.

Nu kan ju proposition här icke framställas på ett sådant

*Om ändrad
lydelse av 3 §
i förordningen
angående för-
säljning av
brännvin.*

(Forts.)

Om ändrad lydelse av § 3 i förordningen angående försäljning av brännvin.

inom utskottet gjort yrkande, som där icke vunnit majoritet, och för den som icke kan godkänna sammanjämningsprincipen, så återstår därför ingen annan utväg, än att yrka avslag på själva sammanjämningsförslaget.

(Forts.)

I fall nu ett sådant avslag skulle vinna majoritet, så tvingas man ju att ställa upp för sig frågan, hur det då skulle komma att gestalta sig beträffande förordningen. Vi reserverar ha haft den uppfattningen — och den har icke motsagts inom bevillningsutskottet — att i händelse sammanjämningsförslaget bleve avslaget, skulle resultatet därutav bli, att eftersom sammanjämnningen uti § 3 har förfallit, så skulle den gamla lydelsen av § 3 i brännvinsförsäljningsförordningen komma att anses fortfarande gällande, men att däremot det väsentliga i det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt beträffande ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen, icke skulle komma att beröras av en sådan utgång.

För min del ber jag att få stryka under det betänkliga uti, att man går in på en sådan sammanjämkning, som här är föreslagen från bevillningsutskottets sida. Man må nu säga, att det skulle kunna te sig underligt, om här av riksdagens behandling skulle framgå en förordning, där den första paragrafen vore i överensstämmelse med det kungl. förslaget, men den tredje paragrafen i överensstämmelse med den gamla ordalydelsen. Det skulle komma att innebära, att man inför en uti Kungl. Maj:ts förslag icke avsedd restriktion beträffande partihandeln, men jag får verkligen säga, att ifall jag väger den eventuella olämpligheten uti detta gent emot det olämpliga uti att skapa ett för framtiden farligt prejudikat i fråga om sammanjämningspraxis, så måste jag låta den senare synpunkten väga tyngre. Om här hade väckts en fristående motion beträffande förändring utav § 3 i brännvinsförsäljningsförordningen och denna motion av riksdagens andra kammare avslagits, så skulle väl ingen varken inom bevillningsutskottet eller riksdagen kunna ens ifrågasätta, att man då skulle ha verkställt en sammanjämkning mellan avslag och bifall. Varför kan man då nu påyrka det? Jo, därför att Kungl. Maj:t lagt fram en proposition, där också § 3 har kommit med, på grund därav, att den förra delen av denna paragraf av Kungl. Maj:t ansetts böra omformuleras, under det att Kungl. Maj:t icke alls har åsyftat att på något vis rubba på den delen av § 3, som motionärerna ha tagit sikte på i fråga om den minsta utminuteringskvantiteten. Jag har därför rätt svårt att se, att man rent logiskt kan säga, att en motion om den minsta utminuteringskvantiteten är föranledd av en sådan Kungl. Maj:ts proposition, och i varje fall finner jag det vara högst egendomligt, om man, därför att en motionär har begagnat sig av förekomsten av denna § 3 till att väcka en motion, därför också skulle anse, att bevillningsutskottet vore skyldigt att föreslå en sammanjämkning. Detta komme helt visst att leda till mycket oberäknliga och

besyrnerliga konsekvenser, om man skulle på det sättet utsträcka skyldigheten beträffande utskottets sammanjämningsförfarande.

Jag ber att få erinra kammaren om, att ett liknande ärende har förekommit förut. Det motionerades 1909 om att man skulle sänka den minsta utminuteringsmängden. Detta yrkande för- anledde då bevillningsutskottet att avlåta till riksdagen ett förslag om interimistisk minskning av minsta utminuterings- kvantiteten, så att den skulle sänkas för en viss tid till hälften. Detta förslag bifölls av första kammaren, men avslogs av andra kammaren, och då ärendet återkom till bevillningsutskottet så förklarade detta i sitt memorial: »Enligt bevillningsutskottet tillhandakomna protokollsutdrag hava... riksdagens kamrar stannat i olika beslut, i det att första kammaren bifallit, vad utskottet i betänkandet hemställt, varemot andra kammaren av- slagit såväl utskottets hemställan som de i ärendet väckta mo- tionerna.

Om ändrad lydelse av 3 § i förordningen angående försäljning av brännvin.

(Forts.)

Då sammanjämkning av kamrarnas ifrågavarande skiljaktiga beslut icke synes kunna äga rum och frågan icke heller kan bli va föremål för gemensam omröstning, har frågan enligt utskottets åsikt för innevarande riksdag förfallit; vilket utskottet härmed får för riksdagen anmäla.» Det var sålunda ett fullt analogt fall till det som här föreligger och där bevillningsutskottet utan någon meningsskiljaktighet uttalade sig för att sammanjämkning icke borde ifrågakomma. Nu förordas en sammanjämkning, och man stöder sig nu uteslutande på den omständigheten, att vederbörande motionär har begagnat sig av att senare delen av 3 § har råkat komma med i Kungl. Maj:ts proposition, fastän det uppenbarligen aldrig varit meningen, att någon förändring i det stycket skulle vidtagas.

För min del finner jag, att det skulle vara ett synnerligen betänkligt prejudikat med oberäkneliga och äventyrliga konsekvenser, om andra kammaren nu skulle godkänna en sådan sammanjämningslinje, och jag nödgas därför, herr vice talman, att nu yrka avslag å utskottets hemställan.

Vidare anförde

Herr Nilsson i Bonarp: Herr vice talman, mina herrar! Den ärade reservanten har yrkat avslag på det föreliggande jämkningsförslaget på grund av formella skäl. Han har förklarar, att han icke vill ingå på den egentliga sakfrågan, och det skall icke heller jag göra.

Jag skall emellertid först be att få betona, att detta icke är någon som helst partifråga. Detta jämkningsförslag härleds sig från en socialdemokratisk ledamot av bevillningsutskottet och har där vunnit understöd från nykterhetsmännen, särskilt herr Eklund i Stockholm och nykterhetsgruppens ordförande herr Ollas A. Eriksson, och för övrigt från olika håll. Som herrarne minnas, så var kammaren, när vi för några dagar

Om ändrad
lydelse av 3 §
i förordning
angående för-
säljning av
brännvin.

(Forts.)

sedan behandlade den kungl. propositionen i detta ärende, icke böjd att gå med på den motionsvis föreslagna nedsättningen i minsta försäljningskvantiteten, därför att de restriktioner, som förmenades samtidigt skola beslutas, då icke voro genomförda. Nu ligger emellertid frågan på ett helt annat sätt, enär ju sammanjämningsförslaget innebär, att minskning skulle ifrågakomma endast hos de bolag, som ha infört kontrollföreskrifter. Vid sådant förhållande, så inser var och en, att frågan nu ligger helt annorlunda än den gjorde, då den sist behandlades här i kammaren.

Då det synes mig, som det föreliggande förslaget skulle innebära ett rätt gott framsteg i nykterhetskänseende, och då samtidigt grundlagens bud i avseende på sammanjämkning äro iakttagna, så tillåter jag mig, herr vice talman, att med hänsyn till dessa omständigheter yrka bifall till detsamma.

Herr Enderstedt: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall ge herr Sandler alldeles rätt däri, att denna herr Lindblads motion var mycket löst påhakat den kungl. propositionen, och jag skall likaså ge reservanterna alldeles rätt, om man ser frågan ur formell och principiell synpunkt.

Men om jag skulle liksom herr Sandler våga och se, på vilken sida de större olägenheterna skulle uppstå, så kommer jag till ett helt annat resultat än han. Jag tror icke, att vi alls behöva erkänna, att utskottet varit formellt berättigat att göra som det gjort, men vi måste däremot erkänna, att den sak, som här riskeras, är alldeles för viktig och betydelsefull ur nykterhetssynpunkt, för att man skulle på detta sätt låta den falla. Jag har hört mig för på olika håll, hur det skulle gestalta sig, om kamrarna nu stannade i olika beslut. Första kammaren har som bekant redan bifallit utskottets hemställan. Man har då sagt mig, att det är stor fara för, att i så fall hela den nya förordningen faller, och det vore någonting, som vi nykterhetsvänner dock måste livligt beklaga, ty, även om icke heller jag skall gå in på själva sakfrågan, så får jag dock säga, att detta förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t, är synnerligen beaktansvärt och bildar en grund för fortsatta nykterhetsreformer. Det är icke ett förslag, som på något sätt hämmar ett fortsatt arbete för dem, som vilja gå betydligt längre, utan det är ett förslag som bereder mark härför.

Jag kommer således, herr vice talman, att rösta för utskottets förslag. Jag gör det icke därför att jag anser, att utskottet har formellt rätt, utan jag gör det därför, att den förordning det här gäller, är så betydelsefull, att jag icke kan taga på mitt ansvar att vara med om att fälla densamma. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan. Men jag betonar ännu en gång, att jag därmed icke har velat uttala, att utskottet har rätt i principiellt och formellt hänseende.

Häruti instämde herrar *Carlson* i Herrljunga och *Welin*.

Herr Palmstiern a: Herr vice talman! Den ärade talaren på Dalabänken har riktigt framställt saken så, att den bör betraktas ur tvenne synpunkter, nämligen dels den formella och dels den sakliga. För sin egen del avstod han från att yttra sig beträffande frågans sakliga innebörd, och ville därvidlag icke avgiva något omdöme.

Jag vill till en början säga några få ord om den formella sidan av saken. Hans ståndpunkt liksom reservanternas i övrigt är i korthet den, att här har väckts en enskild motion med anledning av en kungl. proposition, och denna enskilda motion, den bifalles eller avslås av riksdagens kamrar, och därmed är saken avgjord. Emellertid är det dock så, att denna motion avser en förändring av en paragraf i brännvinsförsäljningsförordningen, vilken paragraf även Kungl. Maj:t har föreslagit skola ändras, ehuru denna ändring icke gäller samma sak som den motionärerna tagit sikte på. Under sådana förhållanden synes det mig i allt fall, att skillnaden här mellan den ena och andra ståndpunkten inte är större, än att man, även om man vill ge reservanternas rätt beträffande de formella betänkligheterna i detta avseende, bör lämna de formella synpunkterna åsido, därest saken ur reell synpunkt kan anses värd beaktande.

Härtill kommer emellertid, att även ur formell synpunkt ett bifall till reservationen icke kan anses lämpligt. Om kammaren biträder reservanternas mening, så kommer brännvinsförsäljningsförordningen att se rätt egendomlig ut. Ty efter den av riksdagen redan bifallna 1 §, vari det heter, att »försäljning av brännvin delas i partihandel och detaljhandel. Med partihandel förstås försäljning till den, vilken äger tillverka brännvin eller innehar rättighet till detaljhandel därmed, så ock försäljning till belopp om minst 250 liter till den, som till avsalu bedriver rening av brännvin» etc., skulle då följa en tredje paragraf av följande innehåll: »Vid partihandel vare minsta tillåtna försäljningsbeloppet 250 liter samt vid utminuterig en liter, och får vad sålt blivit icke i mindre belopp än det minsta, som i vartdera fallet må säljas, utlämnas eller mellan flera köpare fördelas; ej heller får något av det sålda förtäras på försäljningsstället.» Det är visserligen riktigt, att dessa båda paragrafer icke skulle komma att direkt strida mot varandra, men däremot skulle, såsom också min ärade vän på Dalabänken framhöll, härigenom komma att i fråga om partihandeln införas en viss begränsning, som varken Kungl. Maj:t eller någon motionär avsett. Det synes mig, att även denna formella sida av saken bör tagas i betraktande, och att den i viss mån förringar värdet av den formella argumentation, som den ärade reservanten anfört för sin ståndpunkt.

Emellertid, härmed må vara huru som helst, ur reell synpunkt kan denna sak vara synnerligen berättigad, även om den i formellt avseende skulle kunna anses mer eller mindre förkastlig. Jag ber då att få yttra några ord även om frågans

Om ändrad lydelse av 3 § i förordningen angående försäljning av brännvin.

(Forts.)

Om ändrad
lydelse av 3 §
föreskrifningen
angående för-
säljning av
brännvin.
(Forts.)

rent sakliga innebörd. Jag vill därvid gärna ge mina ord den begränsningen, att jag icke yttrar mig annat än på grund av mina personliga erfarenheter angående förhållandena i Stockholm, på grund av vad jag sett av industriarbetarskarornas liv. Då får jag emellertid säga, att dessa erfarenheter, de tränga sig på mig så starkt och ha givit mig en så utpräglad övertygelse om det rent olyckliga i litergränsen, att jag gärna vill föra andra synpunkter åsido, om det gäller att åstadkomma en begränsning i detta avseende, för den händelse det kan ske under full kontroll, såsom också här förutsättes. När man ser, med vilken lätthet salningen, d. v. s. hopskramlandet av pengar till en liter, numera sker med den ökade tillgång på pengar, som under de senare åren vunnits, så måste man säga, att det ligger en mycket stor fara i att städerna och enkannerligen de större städerna bibehålla litergränsen. Jag har en stark känsla av, att här verkligen någonting kan åstadkommas i nykterhetssyfte, om man går med på denna sänkning, och jag är därför benägen, att med fränseende av andra synpunkter gå med på utskottsmajoritetens förslag.

Herr vice talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Med herr Palmstierna förenade sig herrar *Petrén* och *Herlitz*.

Herr *Hildebrand*: Herr vice talman! Jag erkänner gärna, att här föreligger ett gränfall. Men jag får dock säga, att herr *Sandler* synes mig ha uppträtt som representant för det formväsen, som dödar.

I anslutning till herr Palmstiernas uttalande, skulle jag vilja framhålla, att, om man ser på realiteterna, det är synnerligen klokt och lämpligt att här gå med utskottet och icke med reservanterna. Nog förefaller det mig att man ur nykterhetssynpunkt bör kunna vinna åtskilligt på den väg, som utskottet utstakat.

Här har första kammaren för sin del ansett, att gränsen borde sänkas under en liter, under det att andra kammaren har gjort gällande, att man borde se mera på kontrollföreskrifterna. Då går utskottet den vägen, att det vill medgiva sänkning av gränsen, där det finnes kontroll. Det kan hända, att man här kan anföra formella betänkligheter. Ur reell synpunkt förefaller det emellertid, som om utskottet verkligen allvarligt sökt att finna och även funnit en väg för sammanjämkning.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Herr *Ekerot* instämde häruti.

Herr *Rydén*: Herr vice talman! Jag ber att först få deklarerera min personliga ståndpunkt till sakfrågan. Jag röstade vid voteringen, då ärendet behandlades, i motsatt riktning mot an-

dra kammarens beslut, övertygad som jag är, att sänkningen av litergränsen åtminstone i våra större städer skulle vara ett lyckligt steg. Men jag får säga, att det formella sammanhanget i detta ärende driver mig att nu rösta på avslag på sammanjämningsförslaget. Jag kan icke anamma den åskådning, som gör sig gällande på åtskilliga håll, att man bör se bort från den formella sidan av denna sak på grund av att man här ställer sig sympatisk gent emot själva saken i **sammanjämningsmemorialet**. Bevillningsutskottet har från början handlagt detta ärende på ett olämpligt sätt. Det riktiga från utskottets sida hade varit att uppställa det första betänkandet på det sättet, att utskottet hade i en punkt tagit upp Kungl. Maj:ts proposition, som avsåg den ena saken, den s. k. lex Rehnberg, och i punkt 2) upptagit den andra, fullt fristående saken, som var framställd i en enskild motion. Vid sådant förhållande hade resultatet icke kunnat bli annat än riktigt, nämligen att Kungl. Maj:ts proposition hade bifallits, medan däremot punkt 2), där kamrarna stannat i olika beslut, hade fallit. Därmed hade en sammanjämkning icke kunnat äga rum; om den saken kan man icke tvivla.

Om ändrad lydelse av 3 § i förordningen angående försäljning av brännvin.
(Forts.)

Nu har ärendet i stället blivit behandlat på det sättet, att en sak, som icke har något annat samband med Kungl. Maj:ts proposition än att den avser ändring i en av de paragrafer, som Kungl. Maj:ts proposition berör, blivit hängd på och sammankopplad med Kungl. Maj:ts proposition på det sätt, som om här vore fråga om ett enda ärende. På det sättet formligen tvingas andra kammaren att taga en helt fristående reform för att få en annan, den som Kungl. Maj:ts proposition upptager. Härmed tvingar man igenom en sak, mot vilken andra kammaren rest motstånd.

Det är klart, att ett sådant förfarande skall kunna leda till de allra vådligaste konsekvenser för framtiden. Det behövs bara, att här lägges fram en kungl. proposition, som avser en stor och viktig reform, som ligger denna kammare om hjärtat. Den berör en del paragrafer, låt mig säga i grundlagen, och en av dessa paragrafer upptages till behandling i en motion med någon liten obetydlig jämkning, som har sammanhang med det i den kungl. propositionen framlagda förslaget. Det kommer t. ex. en motionär i första kammaren och lägger fram en helt annan fråga, som också berör ändring i en av paragraferna i det kungl. förslaget. Utskottets majoritet kopplar ihop dessa båda var för sig fristående saker, och så går det så till, att andra kammaren bifaller den reform den vill ha och avslår den som den icke vill ha. Då bifaller naturligtvis första kammaren båda frågorna, och så kommer en sammanjämkning. Då blir det lätt en press på andra kammaren att, om den vill ha igenom den reform, som kommit till på lojal väg, d. v. s. i den kungl. propositionen, är den nödsakad att taga den del av reformen, som den icke vill ha.

Det synes mig leda till sådana konsekvenser och ett sådant

Om ändrad
lydelse av § 3
i förordningen
angående för-
säljning av
brännvin.

(Forts.)

förryckande av arbetet, att jag, ehuru i sak närmast sympatiserande med majoriteten inom bevillningsutskottet, dock finner mig nödsakad att av rent principiella skäl yrka på och rösta för avslag på utskottets hemställan.

Då kommer den frågan upp: vad kommer i sådant fall att ske? Fallar det hela? Ja, det kan man vara något tveksam om, men jag har försökt för min del att övertänka detta, och jag har kommit till det resultatet, att, såsom sammanjämningsförslaget föreligger i denna punkt, då det upptager bara 3 §, hela frågan icke behöver vara fallen, utan bevillningsutskottet bör kunna vara oförhindrat att anse, att den kungl. propositionen, i vad den avser övriga paragrafer, icke blivit avslagen genom sammanjämningsförslagets fall, och sålunda bör kunna framlägga ett nytt förslag till kamrarna.

Jag vet, att denna min uppfattning också delas av män inom riksdagen, som ha en helt annan och större kompetens än jag att bilda sig ett omdöme i denna punkt, och vid sådant förhållande menar jag, att man bör avslå sammanjämningsmemorialet. Och för min del förväntar jag, att bevillningsutskottet finner sig oförhindrat ett framlägga ett nytt förslag. Det har upplysts, att denna mening var allmän i bevillningsutskottet, och jag tror, att denna uppfattning är riktig.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på sammanjämningsförslaget och bifall till reservationen.

Herr Källman: Herr vice talman! Herr Enderstedt framlade en alldeles ny syn på frågan, nämligen att hela förordningen skulle falla, om andra kammaren bifölle det yrkande, som framställdes i reservationen. Jag har icke hört någon annan säga det oaktat många sakkunniga på detta område dryftat det spörsmålet. Det enda, som lär ifrågakomma, om andra kammaren följer reservationen, blir ju, att 3 § återgår till den lydelse, som den har i nuvarande förordning, och det innebär ju ingen fara ur någon synpunkt. Vi böra sålunda icke låta skrämra oss av vad herr Enderstedt anfört.

Herr Hildebrand anser, att vår ståndpunkt, vi som reserverat oss är lika med det formväsen, som dödar. Jag har svårt att fatta detta särskilt därför, att vi intaga ju samma ståndpunkt som av bevillningsutskottet och riksdagen intogs år 1909, och jag har icke hört talas om, att det betraktats såsom något formväsen. Jag tror, att herrarnas sympatier för sammanjämningsförslaget härröra sig ur det intresse, som herrarna ha för frågan ur reell synpunkt. Herr Palmstierna framhöll, att om det reella vore av övervägande betydelse, borde man låta de formella betänkligheterna falla. Herr Palmstierna ville göra gällande, att hans erfarenhet från Stockholm gav stöd åt den uppfattningen, att det vore bättre att utbyta litergränsen mot någon mindre kvantitet. Jag får säga, att jag har också erfarenhet från Stockholm och kanske mera från det praktiska livet

än herr Palmstierna. Han ser antagligen saken teoretiskt. Jag har icke haft tillfälle att studera saken ur teoretiska synpunkter så utförligt, men däremot har jag varit ute på arbetsplatserna, där man på vissa håll använt brännvin i ganska stor utsträckning, och där tror jag man får en annan erfarenhet. Där har litergränsen många gånger kunnat skydda mot åtminstone de råaste missbruket av brännvin, och med hänsyn härtill har den sitt berättigande ur nykterhetssynpunkt. Med den uppfattning jag har i frågan sedd ur reella synpunkter håller jag på litergränsen, tills vi kunna få mera effektiva kontrollbestämmelser än som ifrågasättas i det förevarande sammanjämningsförslaget.

Jag för min del skall utan att längre syssla med frågan be att få hemställa om bifall till herr Sänders yrkande.

Herr Palmstierna: Herr vice talman! Jag begärde ordet för en replik till min vän herr Rydén. Jag börjar med det, vari jag kan instämma med honom, och jag kan instämma med hans slutyttrande. Han säger, att han för sin ståndpunkt i frågan kan åberopa sig på auktoriteter i denna kammare, och han sade till och med, att de voro mera bevandrade än han själv i denna fråga. Jag vill använda samma uttryck, att jag kan också stödja mig på auktoriteter i riksdagen, betydligt mer bevandrade än undertecknad i denna fråga. Således kan man säga, att auktoriteter måhända stå mot auktoriteter.

Herr Rydén har delvis rätt i sin tankegång, men han har icke varit fullt konsekvent och logisk. Jag skall försöka föra frågan åter till utgångspunkten och visa, hur ärendet behandlats. Först var det en kungl. proposition, som lades på bordet. Den avsåg en viss förändring i brännvinsförsäljningsförordningen. Så väcktes en motion. Denna motion avsåg ingen av de förändringar, som föreslagits i den kungl. propositionen. Då borde herr Rydén från sin utgångspunkt logiskt ha sagt så här: man skulle ha vägrat remiss på frågan, därför att ett yrkande av den art, som fanns i motionen, icke förelåg i den kungl. propositionen. Så har icke skett. Det hela har kommit upp till utskottet för att där behandlas. Då föreligger från utskottets synpunkt följande, nämligen dels en 3 § enligt den kungl. propositionens lydelse och dels en 3 § enligt motionens lydelse. Utskottet fann, såsom var och en av utskottets ledamöter lätt kan inse, icke gärna möjligt att två gånger fatta beslut om samma paragraf. Följaktligen kunde man icke sätta upp den under punkt 1) och punkt 2), enär remiss skett med underförstådd mening att motionen hade sammanhang med den kungl. propositionen. Emellertid gick ärendet därefter vidare. Det kom till riksdagens båda kamrar, och kamrarna fattade olika beslut i frågan. Så gick ärendet tillbaka till bevillningsutskottet. Då hade bevillningsutskottet att följa grundlagens ordalydelse, där det heter: »Stanna kamrarna över någon fråga, däri ständigt

Om ändrad lydelse av 3 § i förordningen angående försäljning av brännvin.
(Forts.)

*Om ändrad
lydelse av 3 §
i förordningen
angående för-
säljning av
brännvin.*
(Forts.)

eller i dess ställe särskilt tillsatt utskott sig yttrat, uti huvudsakligen eller till vissa delar olika beslut, då skall utskottet söka, att de olika meningarna, såvitt möjligt är, sammanjämka och med förslag därom till kamrarna inkomma». Detta har utskottet fullgjort. Utskottet har så kommit till kamrarna med sitt memorial, som därefter lagts på bordet. Jag säger, att jag anser mig själv icke tillräckligt kompetent att avgöra, vilkendera ståndpunkten kan vara den riktiga, men utgående från den meningen, som jag nu företräder, hade det logiska naturligtvis varit att vägra remiss från kammaren till utskottet.

Emellertid vill jag för min del säga, att av den debatt, som nu här förts — och man kan ju anföra argument mot argument — visar det sig, hur skör själva den formella ståndpunkten är. När så är, få kammarens ledamöter var efter sin erfarenhet bedöma litergränsens betydelse. Somliga ha en teoretisk erfarenhet; herr Källman ansåg sig ha mera sådan erfarenhet än jag. Det är möjligt, men tyvärr kan han icke bibringa mig övertygelse om, att min ståndpunkt är oriktig, ty jag har erfarenhet från arbetsplatserna i Stockholm, och bäst visa sig kanske litergränsens verkningar i krogarnas närhet. Litern är enligt min åsikt ett fördärv för arbetaren, och kan jag minska litergränsen, så gör jag det därför.

Herr Rydén: Herr vice talman! Ja, när man läser grundlagen på det sättet som herr Palmstierna utan att taga hänsyn till den omfattande och långvariga praxis, som utbildat sig, då kan man ju komma till den uppfattningen, att utskottet bör söka åstadkomma en sammanjämkning, även när den ena kammaren avslagit och den andra bifallit. Men det vet väl litet var, att det har aldrig varit meningen med den föreskrift, som herr Palmstierna läste upp, att man skulle sammanjämka mellan avslag å och bifall till en framställning. Och hade den motion, varom här är fråga, som sig bort väckts och behandlats fristående och icke hängts på en proposition samt kamrarna rörande densamma fattat de beslut, som de gjort, så lär väl icke ens herr Palmstierna ha påstått, att en sammanjämkning skulle ha skett mellan dessa beslut. Herr Palmstierna var nog försiktig att icke alls bemöta de farhågor, som för mig varit de bestämmande. Min ståndpunkt är, att om vad här skett skulle godkännas, så skulle praktiskt taget alla slussar vara öppnade för att på detta sätt koppla ihop saker, som icke ha sakligt samband med varandra, varigenom man, då det är fråga om någon reformfråga, som ligger före och som är omtyckt av den ena kammaren, kan söka pressa fram en annan sak, som därmed icke har sammanhang. Jag erinrar mig, att vi i fjol hade en liknande fråga att behandla i statsutskottet, då Kungl. Maj:t förelagt utskottet förslag till ändring rörande ett lönereglemente. Det var då en medlem av denna kammare, som passade på tillfället och väckte en motion, som avsåg ändring i någon av de i kungl. pro-

positionen berörda paragraferna. Frågan gällde vill jag minnas en ändring i avlöningsreglementet för statens järnvägar, Kungl. Maj:t hade framlagt ett visst förslag, men motionären önskade kallortstillägg för vissa järnvägstjänstemän i Norrland. Talman vägrade icke remiss — och det är ju vanskligt att göra — varför frågan hänvisades till statsutskottet. Fastän många av utskottets medlemmar sympatiserade med själva saken, ansåg man dock allmänt, att det var alldeles orimligt att på detta sätt koppla ihop dessa saker, varför utskottet enhälligt avstyrkte bifall till motionen, endast och allenast av det formella skälet att den icke hörde talman med propositionen; någon sakbehandling fick således motionen ej. På samma sätt anser jag, att bevillningsutskottet bort gå tillväga i denna fråga. Och enskilt skulle jag kunna påvisa för motionären, huru man kan skilja på dessa saker, så att man undviker en sådan sammankoppling, som den här förekommande.

Om ändrad lydelse av 3 § i förordningen angående försäljning av brännvin.

(Forts.)

Herr Zetterstrand: Herr vice talman! För mig ter sig saken på följande sätt. Kungl. Maj:t har väckt förslag om viss ändring i § 3, herr Lindblad har väckt förslag om ändring i en annan del av samma §, och sedan har utskottet företagit dessa förslag till behandling i ett sammanhang. Huruvida utskottet gjort rätt i detta lämnar jag därhän. Sedan har utskottets förslag förelagts kammaren, och kammaren har behandlat det i ett sammanhang. Sedan skulle utskottet sammanjämka. Då har utskottet sammanjämkat på sådant sätt, att i visst avseende hänsyn mera tagits till första kammarens mening och i visst avseende hänsyn mera tagits till andra kammarens mening. Jag tror, att denna sammanjämkning verkställdes på ett synnerligen lyckligt sätt, ty såsom sammanjämknings skett, tillgodoser den den reform, som herr Palmstierna och jag och många med oss önska, på samma gång den förebygger det missbruk, som man å andra sidan varit rädd för; vidare kommer den, så vitt jag kan förstå, i mycket hög grad att på vissa platser motarbeta rusdrycksmissbruket. Därför har jag den uppfattningen, att vi äro fullt försvarade med och kunna känna oss synnerligen glada över det sätt, varpå ärendet här formellt behandlats.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Sandler: Herr vice talman! Det sades av herr Palmstierna, att om reservanternas förslag bifölles, följden skulle bli, att brännvinsförsäljningsförordningen skulle få en högst olämplig formulering. Jag ber då få fästa talarens uppmärksamhet på att det icke varit reservanternas mening att få denna formulering i brännvinsförsäljningsförordningens § 1 eller § 3 enligt den gamla ordalydelsen, utan det har varit reservanternas mening i utskottet, att det kungl. förslaget skulle antagas även beträffande § 3, och detta yrkande har tydligt framställts

Om ändrad
lydelse av § 3
i förordningen
angående för-
säljning av
brännvin.

(Forts.)

i utskottet. Nu befinna vi oss i ett tvångsläge, då vi icke kunna få proposition på ett sådant yrkande, och följaktligen ha vi ingen annan utväg än att yrka avslag på utskottets hemställan. Det är något helt annat än att reservanterna skulle vilja en sådan formulering som den nämnda. Men å andra sidan vill jag säga, att den formulering, som skulle uppstå genom att sammanjämkningen skulle förfalla, innebär sannerligen icke någon större olycka, om detta skulle bliva resultatet av riksdagens beslut i denna fråga.

Nu har det sagts av herr Enderstedt, att om sammanjämkningen förfölle, så skulle hela förordningen komma att förfalla. Ja, jag får säga, att ur juridisk synpunkt förefaller det mig ganska besynnerligt, om så skulle kunna ske. Utskottets hemställan avser endast § 3 i denna förordning, memorialet slutar med en hemställan, som icke alls berör andra delar av författningsförslaget utan rör sig om § 3. Då förefaller det mig mycket besynnerligt, att den omständigheten, att sammanjämkningen förfölle, skulle medföra, att alla andra paragrafer, som riksdagens båda kamrar antagit, också skulle förfalla.

Men om så också skulle vara, så vore det dock värre att godkänna den uppfattningen, att utskottet skulle ha varit skyldigt eller bort verkställa en sammanjämkning. Ty i vilket läge komme man då att befinna sig inför en tilltagsen motionär? Jo, i det läget, att man först och främst fastslår, att utskottet skulle vara skyldigt att sammanjämka, och vidare att, om sammanjämningsförslaget förfölle i avseende på en paragraf, rörande vilken det kungl. förslaget endast föreslagit en formell ändring, en kammare skulle bliva försatt i det tvångsläget att nödgas taga en sådan sammanjämkning på grund av att en tilltagsen motionär lyckats hänga fast en sådan motion vid denna paragraf i den kungl. propositionen.

Nu säger herr Palmstierna, att man hade bort börja på annat håll gent emot denna motion: motionen skulle aldrig ha remitterats, säger han. Ja, det är möjligt, men jag tror, att det ofta förekommer, att man icke är så sträng, då det gäller att remittera en motion, men att då motionen kommer till vederbörande utskott, detta förklarar, att motionen faller utom ramen för propositionen och att den därför avvisas, och då har det väl icke för den skull varit fråga om att verkställa sammanjämkning. Så hade utskottets majoritet bort förfara i detta fall.

Om herrarna läsa den ursprungliga motiveringen, så står där: »Den genom herr Lindblads motion framförda frågan om sänkning av minimikvantiteten vid försäljning av brännvin ligger alldeles utom den sålunda bestämda ramen för den nu föreslagna lagstiftningen och synes böra upptagas till behandling i samband med det pågående arbetet i syfte av en i det hela reformerad nykterhetslagstiftning.»

Skulle utskottet förfarit fullt konsekvent, tycker jag för min del, att utskottet bort förklara, att eftersom motionen fölle

utanför den kungl. propositionens ram, så kunde det icke tänkas, att en sammanjämkning skulle kunna ske, sedan kamrarna stannat i olika beslut och den ena kammaren avslagit motionen.

För övrigt anmärktes av herr Rydén, att om utskottet behandlat saken på annat sätt och framför allt ställt upp sitt utlåtande på annat sätt, så hade det icke kunnat bliva tal om sammanjämkning; om nämligen utskottets hemställan ställts upp i två punkter, så hade herr Lindblads yrkande ställts upp fristående under en punkt 2. Jag tror, att herr Rydén har rätt däri, att man i sådant fall skulle kunnat ifrågasätta, om sammanjämkning bort ske. Men herrarna få medgiva, att det är besynnerligt, att det skall bero på, om utskottets hemställan är uppställd i en eller två punkter, om sammanjämkning bör ske eller icke ske. Har herr Rydén rätt i den uppfattningen, att om det varit två punkter, så skulle icke någon sammanjämkning ifrågasatts, så ha också reservanterna rätt att säga, att någon sammanjämkning över huvud icke bort ifrågakomma, vare sig utskottets hemställan varit uppställd i en eller två punkter.

Så säger man, att det är ett så viktigt nykterhetsintresse, det här är fråga om. Jag skall icke uttala mig om den saken, det är möjligt att här föreligger ett nykterhetsintresse. Men då vill jag hemställa till kammaren: är detta ett så viktigt nykterhetsintresse, att man förlorar stora nykterhetsvärden genom att låta denna sak ligga till sig? Jag tror, att det kan finnas möjligheter i detta fall genom att initiativ tages från bevillningsutskottets sida, men om så icke skulle vara förhållandet, är det då så stora värden, som förloras, att man icke skulle kunna nöjas med att få vänta på en ändring i litergränsen de få månader, som återstå, till dess det gives tillfälle att åter framlägga motion i denna sak? Detta kan sålunda repareras ganska snart, om man anser, att en reparering behöves, men däremot inser jag icke, huru man skulle kunna reparera, om man skapade ett olyckligt prejudikat i fråga om sammanjämningspraxis.

Herr Enderstedt: Herr vice talman! Den debatt, som förts, visar väl hur ovisst frågans vidare öde blir, och den styrker den uppfattningen, att man bör se till saken och icke till formen. Om man, såsom en föregående talare tycktes göra, fruktar för att här skulle skapas ett olyckligt prejudikat, så höra de, som möjligen skulle kunna åberopa ett sådant prejudikat, icke endast se på själva det beslut vi nu kunna gå att fatta utan också på den *motivering*, som föregått, och om man studerar denna debatt, så skola framtida forskare finna, att man på samma gång man vänt sig mot det formella och underkänt detsamma, så har man dock betraktat frågan rent sakligt. Om man nämligen går in på själva sakfrågan, skall man erkänna, att det här gäller ett gagnande och behjärtansvärt syfte, att det är viktiga värden, som genom *hela förordningens* möj-

*Om ändrad
lydelse av 3 §
i förordningen
angående för-
säljning av
brännvin.*

(Forts.)

*Om ändrad
lydelse av 3 §
i förordningen
angående för-
säljning av
brännvin.*

(Forts.)

liga fall stå på spel. Jag anser, att man icke bör vänta längre utan gå till det verkligt praktiska arbetet och söka förbättra folknykterheten. Jag kan icke finna annat än att den debatt, som här förts, bör ha undanröjt farhågorna för, att man skulle kunna åberopa ett eventuellt beslut såsom prejudikat och att man sålunda undanröjt alla farliga konsekvenser. Vi skola icke stanna vid former, som döda — såsom en föregående talare uttryckte sig — utan se på den sak, som det gäller, det levande liv, som finnes bakom denna kungl. proposition. Det är ur denna synpunkt jag, herr vice talman, vädjar till mina meningsfränder och kammarens nykterhetsvänner att här låta sak gå före form. Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Palmstierna: Herr vice talman! Endast ett ord till förebyggande av allt missförstånd!

Jag har icke sagt, att ett utskott bör sammanjämka mellan bifall och avslag, utan vad jag sagt är, att om det föreligger två olika lydelse av samma paragraf, därigenom att båda kamrarna fattat olika beslut, så kan därom ske sammanjämkning. Om vidare en motion är lagligen remitterad till ett utskott utan att talmannen eller talmanskonferensen satt sig däremot, så undrar jag, om ett utskott kan ha formell rätt att endast därför, att utskottet anser, att remiss icke bort ske, avstyrka motionen.

Så vill jag slutligen säga, att kammarens vice talman och en annan auktoritet motsvarande auktoritet inom riksdagen står på den ståndpunkt, som jag här företrätt.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande memorial nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 96 ja mot 45 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 131, i anledning av väckt motion om utgivande av en förteckning över statslån och statsanslag för jordbrukets främjande m. m.

Ang. förteckning över statslån och statsanslag för jordbrukets främjande m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande handläggning hänvisad motion, nr 147, hade herr *Larsson* i Dala hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t an hålla om utarbetande och utgivande av

1) en skrift, upptagande förteckning över alla de statslån och statsanslag, som åsyftade jordbrukets främjande, storleken av dessa lån eller anslag och villkoren för deras erhållande, hänvisning till i frågan gällande reglemente, samt att denna skrift måtte genom Kungl. Maj:ts försorg spridas till alla Sveriges jordbrukare, ävensom

2) en samling av samtliga reglementen, som gällde ifrågavarande statsåtgärder, och att denna samling genom Kungl. Maj:ts försorg tillställdes samtliga ordförande i hushållningssällskapens sockenavdelningar eller gillesdistrikt, samt

att riksdagen måtte bevilja för ifrågavarande ändamål ett förslagsanslag av 15,000 kronor.

Utskottet hemställde att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Larsson* i Dala: Herr vice talman! I min föreliggande motion erinrar jag, att ett väsentligt villkor för ett rätt utnyttjande av statens åtgärder för jordbrukets främjande måste givetvis vara, att jordbrukarne verkligen få vetskap om förefintligheten av och villkoren för statslån och statsanslag, som åsyfta det svenska jordbrukets främjande; och denna erinran finnes upptagen å nedersta raden på sid. 1 och de första raderna på sid. 2 i utskottets utlåtande.

För närvarande är det nämligen så, att dessa statsanslag och statsåtgärder icke i tillbörlig grad utnyttjas, helt enkelt därför att jordbrukarna i det överväldigande flertalet fall nästan ingenting veta om desamma. Som bevis för detta mitt påstående kan jag nämna, att t. ex. det allmänna avdikningsanslaget, från vilket bidrag kunna erhållas på utomordentligt gynnsamma villkor, icke har blivit uttömt eller tillnärmelsevis tillräckligt använt vare sig under år 1912 eller under år 1913. Under år 1912 utgjorde det ifrågavarande anslaget 300,000 kronor, och av detta belopp anvisades och användes icke mera än 143,980 kronor, således knappast hälften av anslaget; och mera än hälften, eller närmare bestämt 156,020 kronor, blevo således icke använda. Under år 1913 utgjorde det allmänna avdikningsanslaget 450,000 kronor, och av detta belopp anvisades och användes icke mer än 134,000 kronor, således icke ens tredjedelen av det beviljade anslaget; mer än två tredjedelar, eller närmare bestämt

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 68. 2

Ang. förteckning över statslån och statsanslag för jordbrukets främjande m. m.
(Forts.)

316,000 kronor, kommo icke till användning utan återfölo till statsverket.

Frågar man då, varför dessa för jordbrukets främjande avsedda statsanslag icke användas av dessa jordbrukare, som de äro avsedda att hjälpa, så kan man icke på den frågan svara, att det bristande utnyttjandet av anslaget beror på att anslaget i fråga är obehövt. Det är alldeles säkert, att det finnes överhuvud icke något statsanslag, som är så utomordentligt nödvändigt som just det allmänna avdikningsanslaget. Här finnas i vårt land hundratusentals hektar vattensjuk och sur jord, som under nuvarande förhållanden icke kan lämna någon tillfredsställande skörd eller giva odlaren någon egentlig lön för hans möda; och varje jordbrukare vet, att den rationella avdikningen av en dylik avdikningsbehövande jord är, jag skulle vilja säga, på samma gång grundvalen och förgården till en rationell jordbrukskultur.

Det är således icke anslaget, som är obehövt eller för stort. Att anslaget icke utnyttjas, beror icke heller på lojhet från respektive jordbrukares sida; utan det beror helt enkelt därpå att respektive jordbrukare knappast veta någonting vidkommande arten av det ifrågavarande anslaget, vidkommande villkoren för länen eller bidragen från ifrågavarande anslag, ja i många fall icke veta någonting alls vidkommande ifrågavarande statsanslags tillvaro eller förefintlighet. Därför synes det mig också vara absolut nödvändigt, att det sprides kunskap om statsanslag och statsåtgärder för jordbrukets främjande, så att de jordbrukare, som man vill hjälpa genom dessa anslag och åtgärder, verkligen må få vetskap om förefintligheten och arten av desamma.

Det är detta som jag åsyftat med den föreliggande motionen. Utskottet har emellertid avstyrkt den, men erkänner i sitt utlåtande på pagina 2, att »den tanke, som fått sitt uttryck i första punkten av motionärens hemställan, har syns utskottet synnerligen behjärtansvärd». Under den korta tid jag har tillhört Sveriges riksdag har jag nästan alltid iakttagit detsamma: ett välvilligt omnämnande i utskottsutlåtandet, och därefter ett avstyrkande av den ifrågavarande saken eller åtgärden. —

På sid. 3 i utskottets utlåtande refererar utskottet till att det skulle bliva ett samarbete mellan staten och hushållningssällskapen, och att ifrågavarande sak därigenom allra bäst skulle hjälpas eller främjas. Jag kan icke i allt ansluta mig till denna utskottets uppfattning, men eftersom utskottet har varit enhälligt i sitt avstyrkande, så anser jag det icke vara skäl i att göra något yrkande emot utskottets hemställan.

Jag ber emellertid att få uttala ett par önskemål. Det ena önskemålet i anslutning till punkt 1 i motionens hemställan, är, att en förteckning och en möjligast koncentrerad och klar framställning av statsanslag och statsåtgärder för jordbrukets främjande måtte inflyta som uppsats snarast möjligt i den vanliga fjortonöresalmanackan. Det är ett utomordentligt enkelt sätt att sprida kännedom om dessa statsanslag och statsåtgärder, ett av de på samma gång enklaste och

yppersta sätt att få kännedom om dessa anslag och åtgärder spridd till de ifrågavarande folklagren. Det andra önskemålet, i anslutning till punkten 2 i motionens hemställan, är, att den i utskottets utlåtande omnämnda boken »Sveriges lantbruksförvaltning» måtte spridas till samtliga ordförande i hushållningssällskapens sockenavdelningar eller gillesdistrikt.

Herr vice talman! Jag har icke något yrkande. Men jag ber att få uttala den förhoppningen att de önskemål, som jag nyss angivit, måtte beaktas och förverkligas så snart som möjligt. Och jag är förvissad, att om dessa önskemål snart bli förverkligade, skall därav följa ett allmänt och tacksamt erkännande från Sveriges jordbrukarekär, och vinnas goda frukter för vårt jordbruks utveckling.

Herr Öberg: Herr vice talman, mina herrar! Ehuru motionären icke framställt något yrkande, skall jag tillåta mig säga några få ord. Utskottet har, som herrarna finna av dess betänkande, utlåtits sig ganska fördelaktigt rörande denna framställning, som gjorts av herr Larsson i Dala, och erkänt vikten och betydelsen av att kunskap och kännedom om dessa statsanslag och lån kommer jordbrukarna, i all synnerhet de mindre, till del så mycket som möjligt. Men nu tyckes motionären icke finna detta tillräckligt eller vara fullt belåten med detta utskottets erkännande, utan synes vilja framhålla, att vad utskottet föreslagit icke skulle vara nog för att komma till det mål, som han här åsyftar. Jag tror emellertid, att om herrarna vilja gå tillbaka och se på vad motionären här egentligen påyrkat, herrarna av klämman i motionen skola finna, att han har gått så långt, att det enligt min uppfattning är nära nog omöjligt att villfara hans hemställan, i det att han påyrkar att en sådan publikation, som han här ifrågasätter, skulle utdelas till alla Sveriges jordbrukare. Det är väl något för mycket ifrågasatt, att en sådan publikation skulle genom hushållningssällskapens och andra myndigheters försorg utdelas till samtliga jordbrukare inom riket, såväl stora som små, frånsatt om de äro i verkligt behov eller icke av kännedom om de statsanslag och lån, som motionären här gjort sig till tolk för. Jag tror, att enbart ur den synpunkten motionären har gjort ett yrkande så vidsträckt, att utskottet har goda skäl för sitt avståndstagande.

Dessutom, då motionären här så ivrigt klagat över, att dessa statslån, som det nu är fråga om, icke kommer till användning och nöjaktigt utnyttjande, därför att det icke skulle råda tillräcklig kunskap och kännedom om deras tillvaro, så må det vara mig tillåtet säga, att min uppfattning och erfarenhet på detta område går i en helt annan riktning än motionärens påstående. Behovet av denna kunskap och kännedom kan ju vara olika på olika områden, allt eftersom förhållandena ställa sig, men beträffande Norrland, som jag i någon mån tror mig känna, vågar jag påstå, att genom hushållningssällskapens försorg råder icke en så total och fullständig brist på kunskap, som motionären här antyder, ty hushållningssällskapens förvaltningsutskott ha låtit sig angeläget vara att i länets olika tid-

Ang. förteckning över statslån och statsanslag för jordbrukets främjande m. m.

(Forts.)

Ang. förteckning
över statslån och statsanslag för jordbrukets främjande
m. m.
(Forts.)

ningar ha stående annonser inne, som till fullo lämna varje jordbrukare nödiga upplysningar om huru och på vad sätt man skall komma i åtnjutande av de anslag och lån, som här äro i fråga. Dessutom tror jag — åtminstone är så förhållandet hemma inom det hushållningssällskap jag tillhör — att hushållningssällskapen hava en hel del tjänstemän, som jämt och ständigt äro ute i bygderna och predika så att säga kunskap om än det ena, än det andra, som är nödvändigt att veta på jordbrukets område. Genom dem få jordbrukarne den upplysning de behöva för att kunna tillgodogöra sig dessa anslag och lån. Sällskapen ha icke blott agronomer utan även flera konsulenter och vandringsrättare, och dessa tror jag vara så utrustade, att de kunna lämna varjom och enom, som därav har behov, nöjaktig kunskap.

Till detta kan läggas den omständigheten att, såsom utskottet redan påvisat, kungl. lantbruksstyrelsen redan tagit denna angelägenhet om hand och nu håller på med att utarbete ett sammandrag över samtliga de anslag och lån med därtill hörande villkor och bestämmelser, som här äro ifråga. Det torde väl då vara tillräckligt med den åtgärd, som sålunda är vidtagen, och må vi åtminstone tills vidare känna oss till freds därmed och ställa oss avvaktande till hur en sådan åtgärd från lantbruksstyrelsens sida kommer att verka. Utöver detta tror jag icke för min del, att man åtminstone för närvaande har anledning att sträcka sig.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundell: Herr vice talman, mina herrar! Efter mitt förmenande är herr Larssons i Dala motion i detta ämne synnerligen befogad. Jag hade vid lantbruksriksdagen för två år sedan ämnat väcka en motion, visserligen icke alldeles lika denna men i samma syfte. Inan jag gjorde det, rådgjorde jag med chefen för lantbruksstyrelsen. Han fann stora skäl föreligga för utgivandet av ett dylikt arbete och yttrade, att han skulle styra om att det skedde, utan att någon motion behöfve väckas. Orsaken till att icke åtgärder i detta avseende blivit vidtagna och arbetet redan publicerat uppgav chefen vara sjukdomsfall, men han meddelade, att arbetet nu var i gång och skulle snart nog komma till synes. Utskottet har nu också behjärtat herr Larssons i Dala motion och hänvisat till dessa förhållanden.

Vad nu särskilt angår herr Larssons yttrande, att man skulle sprida dessa uppgifter genom den vanliga 14-öres almanackan, så tror jag att det blir omöjligt att i denna publikation inrymma någonting i den vägen, som skulle vara tillfredsställande. Vad åter hans uttalande beträffar om att den Egerströmska publikationen Sveriges lantbruksförvaltning skulle spridas i sådant omfång, som han antyder, tror jag att även detta nog är utförbart, då denna publikation med sina många avdelningar omfattar flera tusen trycksidor. Den kan naturligtvis ej få så stor spridning, men det skulle däremot en lämplig

publikation från lantbruksstyrelsen i detta ämne kunna få. Den kan tilltagas i måttligt omfång och kräva måttliga omkostnader, och genom ett litet tillägg från hushållningssällskapens olika län i sådana speciella delar, som alldeles särskilt härröra från hushållningssällskapen. Därigenom tror jag, att en lämplig sådan publikation skall kunna bli både billig och kunna spridas i tillräckligt vida kretsar.

Ang. förteckning över statslän och statsanslag för jordbrukets främjande m. m.

(Forts.)

Beträffande vad herr Larsson yttrade om att icke kännedomen om odlingslånen blivit tillräckligt spridd, så är det väl så, att vi få säga, att hushållningssällskapen eller rättare en del av hushållningssällskapen, om så är förhållandet, hava skulden till att detta icke kommit till allmän kännedom.

Emellertid vill jag sluta med att säga, att vad herr Larsson i sin motion avsett nog kommer till stånd med de åtgöranden, som jordbruksutskottet angivit, och att någon särskild skrivelse till Kungl. Maj:t icke så tillvida är i ärendet påkallad.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekerot: Herr vice talman! Jag skall bara be att med ett par ord få beröra denna fråga. Jag måste då säga, att enligt mitt förmenande herr Larssons motion inte är så utan betydelse, som det kan synas. Det finnes nog i många delar av landet ganska liten kännedom om vad riksdagen beslutat för jordbrukets främjande, och det skulle vara i hög grad önskvärt, om efter varje riksdag ett kort, ganska litet flygblad sådant, som de vilka utsändas från lantbruksakademien och centralanstalten för jordbruksförsök, utarbetades och sändes omkring och att de även komme att åtfölja hushållningssällskapens publikationer. Genom brevväxling har jag erfarit, att man har ganska liten kännedom om en hel del saker i detta hänseende, och därför anser jag, att den upplysning, som här avses, är mycket betydelsefull. Å andra sidan ber jag få framhålla, att då man pekar på det stora verket »Sveriges lantbruksförvaltning» bör man komma ihåg, att det är ett arbete, som knappast kan bli spritt i så vida kretsar, som här är fråga om, ty det är ett digert arbete. Jag har intet yrkande, utan har endast velat framhålla detta.

Häruti instämde herrar *Karlsson* i Fjäl och *Sundström*.

Herr Larsson i Dala: Herr vice talman! När jag icke gjort något yrkande, finner jag icke skäl att med något bemötande av herr Öbergs anförande ytterligare förlänga denna debatt. Men jag ber att få betona, att de siffror, som jag i mitt förra anförande angav, och som jag anser innebära ett åtminstone indirekt bevis för bristande kunskap om förefintligt statsanslag till jordbrukets främjande, äro faktiska, och såsom faktiska såväl oförnekliga som ovederläggliga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Ang. betesvallars förbättring.

Härefter förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande nr 132, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om främjande av betesvallars anläggning och betesmarkers förbättring.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande handläggning hänvisad motion, nr 145, hade herr *Larsson* i Dala hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående lämpligaste och verksammaste medlen för främjandet av betesvallars anläggning och betesmarkers förbättring, samt att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen de förslag, var till denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att herr *Larssons* i Dala förevarande motion måtte av riksdagen avslås.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Larsson* i Dala, som yttrade: Herr vice talman! Som grundval för den föreliggande framställningen i förevarande fråga ber jag få anföra några statistiska siffror för att därigenom visa det svenska jordbrukets faktiska ställning inom Sveriges folkhushållning. Jag gör detta så mycket hellre, som det såväl vid åtskilliga jubileumsbanketter som i fackpress och vid fackkurser talats så ofta och så mycket om det svenska jordbrukets glänsande utveckling under senaste sekel.

Statistiken visar, att år 1912 — det sista år, för vilket statistiska siffror äro nu tillgängliga — utgjorde Sveriges import av brödsäd nära 40 miljoner kronor. Importen av fodersäd (havre och majs) uppgick till nära 23 miljoner, importen av vetekli till över 6 miljoner kronor. Dessutom importerades jordlötkaka, bomullsfrökaka, solroskaka, soyakaka, rapskaka, palmkaka, kokoskaka, hampfrökaka, maniokakli, havrekli, riskli, glutenfoder, melassfoder etc., etc. för ett belopp av nära 26 miljoner kronor. Det vill säga att nämnda år importerades till Sverige säd och fodervaror för ungefär 95 miljoner kronor. Samma år, 1912, lämnade Sveriges utförsel av de viktigaste lantbruksprodukterna, nämligen smör och fläsk, ett exportöverskott på ungefär 55 miljoner kronor.

När vi då jämföra den faktiska importen på ungefär 95 miljoner kronor med det faktiska exportöverskottet på ungefär 55 miljoner, så få vi ett underskott på omkring 40 miljoner kronor, och detta kan väl näppeligen anses utgöra något bevis för, att det svenska lantbruket skulle haft en så glänsande utveckling eller att det svenska lantbrukets ståndpunkt skulle vara så hög, att något avsevärt ytterligare arbete för främjande av detsamma knappast skulle erfordras. Tvärtom vill jag fastslå, att just denna utomordentligt stora import av säd och fodervaror visar, att vi i vårt land så att säga byggt på ett gungfly, d. v. s.

en oerhörd import av kraftfoder och säd, och icke vetat att i tillbörlig grad bygga på den *solida* grundval, som heter *egen alstring från egen jord för eget folk och för egna djur*. Det är *självproduktionen*, som måste vara det *primära*, det är den, som måste bli den *solida* grundvalen för landets jordbruk och allt vad som därmed samhör.

Min uppfattning är således, att vi måste beträda nya vägar, och det är särskilt två dylika vägar jag nu skulle vilja peka på. Den ena är att öka brödsädarealen i vårt land med ungefär 90 à 100,000 hektar, så att vi från vårt eget land kunna producera brödsäd tillräckligt för folkets behov. Och den andra vägen är att främja foderväxtodlingen och göra detta bl. a. så, som jag åsyftat i den föreliggande motionen om främjande av betesvallars anläggning och betesmarkers förbättring.

Sanningen, även om den är mindre gärna hörd, är nämligen den, att den svenska vallkulturen står lågt. Bevis därför är bland annat givet i statistikens siffror, som visa, att Sveriges medelskörd av hö icke utgör mer än 29 deciton per hektar. Om även den siffran skulle vara lägre än verklighetens och den verkliga skörden kanske uppgå till 40 deciton per hektar, så är det dock intet att jubla över, ty en kunnig jordbrukare vet, att vid en rationell vallkultur kan en dubbelt så rik höskörd produceras och till och med ännu mer.

Jag kan begränsa mig till att i största korthet rent sakligt nämna, att år 1912 var höskörden hemma på Dala från andra årets vall 96 deciton per hektar och från första årets vall 114 deciton per hektar. Jämför dessa siffror med riksmedeltalet och erkänn, att det, då ju Norrland och det övriga Sverige kunna producera lika rika höskördar som Skåne, icke är för mycket begärt, om man säger, att ett rationellt lantbruk skall kunna producera en medelskörd på åtminstone 80 deciton hö per hektar.

Vi ha i vårt land — och jag ber kammarens ledamöter lägga märke till detta — 1,200,000 hektar jord, som ligger i vall. Om vi från denna areal kunde stegra höskörden från 40 till 80 deciton, vilket vi mycket väl kunna göra, så skulle detta efter 4 öre per kilogram innebära en värdestegring av 160 kronor per hektar, d. v. s. för den nuvarande arealen en värdestegring på 192 miljoner kronor. Det är sannerligen ett så betydande belopp, att statsåtgärder äro väl berättigade, när det gäller att i någon mån ernå en så utomordentlig utveckling av svenska jordens produktion.

Vidkommande betesmarkerna ha vi i vårt land säkerligen en miljon hektar sådana marker. Men hurudana äro dessa? Jo, antingen försumpade och sura och bärande en vegetation av *Juncus*, *Equisetum*, starrarter och det allra sämsta gräs och halvgräs; eller också äro de ytterligt torra och näringsfattiga, övervuxna med mossa, som kväver all den ädla vegetationen. Dessa betesmarker äro sannerligen ingenting annat än vad man med ett uttrycksfullt ord skulle kunna kalla »hungerbeten».

Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)

Ang. betes-
vallars för-
bättring.

(Forts.)

Den moderna beteskulturen har till fullkomlig evidens fastslagit, att dessa hungerbeten äro ur alla synpunkter förlustbringande såväl för jordägarna som för det land, där de finnas.

Det finnes i Tyskland en utomordentligt intensiv strävan på detta område: betesmarkernas förbättring och en förbättrad och stegrad produktion från desamma. Därifrån skulle vi kunna hämta åtskilligt av värde, när det gäller att vidtaga ett omfattande förbättringsarbete på detta område inom vårt eget land. Jag skall icke här gå in på någon detaljskildring, men jag vill erinra om, att i fall den svenska betesjorden till hela sin areal vore verkligt välskött, skulle enbart denna betesmarksareal kunna möjliggöra en produktion av åtminstone 3 miljarder kilogram mjölk, d. v. s. en lika rik mjölkproduktion, som vi för närvarande ha från hela det svenska jordbruket. Detta torde även vara ägnat att såväl visa som bevisa den utomordentliga jordbruks- och nationalekonomiska betydelsen av ett, på ifrågavarande område drivet, rationellt och intensivt arbete, understött av staten.

Utskottet har emellertid avstyrkt min motion och säger på sid 7, att »förbättring av betesmarker och anläggning av betesvallar äro synnerligen produktiva företag, vilka det med fog kan förväntas att den enskilde skall kunna utföra utan understöd från statens sidan». Kan man inte säga — jag vädjar till dem av kammarens ledamöter, som äro jordbrukare — att medlemskap i kontrollförening är någonting produktivt? Och ändå har det givits och gives statsanslag till kontrollföreningar. Kan man inte säga, att det är produktivt med t. ex. bokföring vid jordbruk? Och dock har staten givit anslag för att främja en ordnad bokföring vid mindre jordbruk. Kan man icke kalla avdikning för ett produktivt företag? Jag undrar vad som menas med produktivt företag, om icke avdikning är det? Men staten har dock givit avdikningsanslag på 300,000 kronor för år 1912 och 450,000 kronor för 1913. Utskottets uppfattning i denna punkt bestrider jag varje reelt värde, ty vad utskottet säger kan man anföra gentemot en ofantlig mängd andra saker, som riksdagen givit anslag.

Så säger utskottet i sitt utlåtande vidare, att det finnes en statskonsulent i fröodling. Ja, mina herrar, jag undrar hurudan den mannen skulle vara, som skulle räkna att fylla hela Sveriges jordbruks behov, såväl ifråga om fröodlingens framarbetande som när det gäller främjande av betesvallars anläggning och förbättring genom upplysningsverksamheten på detta område.

Det synes mig vara ett rent nietzscheanskt övermänskligt krav på en människa, att denne ende man skulle räkna till för vårt lands behov i detta hänseende. Jag har tvärt om den uppfattningen, att statskonsulenten Elofson, som helt säkert är en mycket dugande man — därom vittna bland annat hans skrifter — omöjligt kan, lika litet som någon annan skulle kunna det, räkna till för allt det kolossala arbete, som här erfordras, för såvitt några

verkliga resultat på ifrågavarande område skola kunna vinnas. Det synes mig vara en synnerligen rimlig anhållan, att det jämte statskonsulenten i fröodling anställas ännu en statskonsulent, som skulle få till speciell uppgift att genom upplysningsverksamhet av skiftande art, genom broschyrer, genom föredrag, och t. ex. genom instruktionskurser för utbildande av särskilda »betesrät-tare» etc. inom Sveriges jordbrukskretsar giva insikt om, vad denna fråga kräver och hur stor den är till sin innebörd och med hänsyn till utvecklingsmöjligheterna på detta område.

*Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)*

Vidare säger jordbruksutskottet i sitt utlåtande, att det finnes ju vandringsrättare i olika delar av riket. Ja, men det behövs alldeles säkert också speciellt utbildade betesrättare. Den jordbrukare, som har en mer eller mindre dålig betesmark och som behöver ett dugligt biträde för denna betesmarks förbättrande och iordningsställande, kan säkerligen härvid ej erhålla bistånd av någon bland de nuvarande vandringsrättarne. Man måste ärligt och öppet erkänna, att dessa i många fall veta föga *vidkommande denna speciella fråga*. Man har icke heller rättighet att begära av en vanlig vandringsrättare, att han skall kunna behärska alla de tekniska detaljer, som stå i samband med denna speciella fråga om betesmarkernas förbättring.

Slutligen säger utskottet, att det jag hemställt om i min motion är en sak, som det bör tillkomma hushållningssällskapen i första hand att omhändertaga. Men, mina herrar, hushållningssällskapen kunna inte så mycket göra för framtiden utöver vad de för närvarande göra, och detta av den enkla orsaken, att hushållningssällskapens inkomster numera ha blivit starkt begränsade genom det beslut, som för någon tid sedan fattades just av Sveriges riksdag.

Jag ber att få fästa kammarens herrar ledamöters uppmärksamhet därpå, att jag i motionen endast har anhållit, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående tillämpligaste och verksamaste medlen för främjandet av betesvallars anläggning och betesmarkers förbättring, samt att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen det förslag, vartill denna utredning kan föranleda. Om nu riksdagen, som jag har all anledning frukta, bifaller utskottets hemställan om fullkomligt avslag, är därigenom också, så vitt jag förstår, indirekt sagt, att här behöver ingenting göras, ty vad som för närvarande göres på detta område är alldeles tillräckligt. *Jag för min del anser, att vad som för närvarande göres på detta område icke är tillräckligt*, och jag anser denna fråga vara utav en så oerhörd betydelse för det svenska jordbrukets framtid och utveckling, att mycket kraftiga statsåtgärder i detta fall äro fullkomligt berättigade. Våra väldiga vildmarker äro för närvarande såsom betesmarker nästan fullkomligt vanvårdade, mer eller mindre förgätna och glömda.

Jag skall till slut erinra om ett uttalande av en utav de största män, som ha levat i detta land. Det uttalandet gäll-

Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)

de ej bokstavligen den föreliggande frågan, men det kan också tillämpas härpå. Mannen hette August Strindberg, och han uttalade att *Sverige är tillräckligt stort för ett folk, som kan med stora tankar och med stora gärningar fylla vårt lands väldiga vidder.* — Detta är enligt min tanke en av de största och djupaste sanningar, som under senaste tider ha ljudit till Sveriges folk — en sanning, synes det mig, så stor och skön och djup, att den till och med skulle vara värd att ristas här i kammarens plenisal. — Den motion jag väckt åsyftar *bokstavligen* att, åtminstone i någon mån, med stora gärningar fylla *en del* av vårt lands väldiga vidder, och jag ber, herr talman, att på de grunder jag anfört, få yrka bifall till motionen.

Vidare anförde:

Herr Öberg: Herr vice talman! Om man över huvud taget är villig att erkänna motionärens goda syfte, nämligen att med statens medverkan försöka åstadkomma betesvallar och bättre betesmarker, så kan man likväl ändå vara tveksam, huruvida det är lämpligt att vidtaga de åtgärder, som motionären här ifrågasatt. Jag tror för min del, att om det är riktigt, som motionären nu påstår — vilket jag för min enskilda del högeligen betvivlar — att det på jordbrukets område skulle förekomma så ofantliga brister i detta hänseende och förefinnas så ringa insikt hos den praktiske jordbrukaren i att på bästa och lämpligaste sätt till sin egen fördel och vinning taga väl vara på de resurser, som han har, och att lämpligen tillgodogöra sig betesmarkerna och härvid begagna andra metoder än de brukliga så tror jag också å andra sidan, att den åtgärd, som härför ifrågasatts utav motionären, ej står i något som helst proportionellt förhållande till den oerhört stora brist, vars förefintlighet han här velat göra gällande. Ty om så är, att, såsom motionären uttryckte sig, hela vårt svenska jordbruk vilar på ett gungfly, inte avhjälpes denna kolossala brist med den lilla åtgärd, som han här ifrågasatt, nämligen anställandet av en statskonsulent, som skulle sörja för anläggning av betesvallar och ett bättre utnyttjande av betesmarkerna. Vad en sådan statskonsulent skulle kunna utträta vore enligt min mening endast som en droppe i havet gent emot de stora brister motionären härutinnan velat påvisa. Men då jag, i likhet med utskottets övriga ledamöter, ej tror, att det är så illa beställt på detta område som motionären velat påstå i sin motion och i det långa anförande han nu haft, så håller jag före, att man ej har så särdeles stort behov av en sådan statskonsulent, som här föreslagits. Ty staten har ju redan vidtagit vissa åtgärder, som kunna sägas vara ägnade att erhålla en bättre tingens ordning i detta hänseende på jordbrukets område. Utskottet har ju sålunda påvisat, hurusom för ej länge sedan anslag beviljades till anställande av en statskonsulent i fröodling, vilken skall ha till uppgift att jämväl ägna omsorg åt odlingen av foderväxter och dylikt, samt hurusom riksdagen likaledes sedan åtskilliga år tillbaka anslår medel för bidrag till avlönande av vandringsrättare i olika delar av landet. När dessa herrar äro ute på landsbygden och hålla

föredrag om ett och annat, som bör iakttagas av våra jordbrukare, tror jag, att de samtidigt också kunna begagna sig av dessa tillfällen att ge ett och annat gott råd om vad som lämpligen bör vidtagas i och för betesmarkernas förbättring och iståndsättande, där de finna verkliga brister vara för handen. Självt är jag en liten och ringa jordbrukare uti nordanbygd, och jag har väl som sådan en smula erfarenhet och kännedom om, hur det verkligen förhåller sig i levande livet, ty man är där dagligen i tillfälle att, så att säga, komma i kontakt med verkliga förhållandena, varför jag tror mig kunna påstå, att inte äro vi så efterblivna och inte äro vi så skumögda, att vi ej se vad som är att iakttaga, och inte heller äro vi så sena och oförmögna att vidtaga några åtgärder, utan vi låta oss nog angeläget vara att på bästa vis tillgodose våra intressen. Och om man dessutom tänker på de oerhört stora vidderna och avstånden däruppe, som herrarna nog känna till, kan man väl förstå, hur litet *en* dylik konsulent, som vore anställd för hela riket, skulle kunna uträtta och hur litet som skulle kunna vinnas med att man vidtog en sådan åtgärd som den här föreslagna. Kanske man fick se en sådan herre en gång där uppe vart tionde år, kanske knappast det, och vad verkan och nytta skulle det kunna ha med sig? Jag tror, mina herrar, att om man är hänvisad en liten smula åt sig själv, är det den bästa sporren, och det förhjälpes oss också till att lära oss att på rationellaste sätt sköta våra betesmarker.

Jag ber. herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Bengtsson i Norup: Jag kan ej neka till, att jag fann det mycket intressant att höra herr Larsson i Dala föreläsa öfver lantbruksdrift, men det kan hända, att denna lokal är litet olämplig för sådana föredrag. I detta föredrag, liksom brukar vara fallet i en hel del dylika föredrag, som hållas ute i bygderna, förekommo också åtskilliga överdrifter. Jag kan uppräknas flera, men jag skall endast stanna vid en enda. Då herr Larsson i Dala talade om sitt eget lantbruk och den medelskörd av hö, som han brukar få, sade han, att vi böra komma dithän, att vi kunna få 80 deciton hö pr hektar. Jag tror, att var och en, som har en liten smula erfarenhet om detta, får vara tacksam, om han kan komma upp till hälften av denna siffra.

Det var emellertid ej för att tala om detta, som jag begärde ordet. utan för att rikta en fråga till herr Larsson i Dala med anledning av en artikel, författad av honom, som jag läste förra året i en lantbrukstidskrift, där han tydligen påvisar, att det är förlustbringande att odla vinterråg här i detta land. Nu förklarade herr Larsson i Dala nyss, att vi borde komma dithän, att vi öka vår brödsädesodling med 90 à 100 tusen hektar. Menar då herr Larsson, att vi skola öka för att förlora härfpå, och därför råder oss att öka denna brödsädesodling, eller menar han, att vi skola odla vete på våra grusbackar, sådana som det finnes en hel del i vårt land? Det skulle vara intressant att höra hans svar och råd i detta fall.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)

Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)

Herr Larsson i Dala: Herr vice talman! Herr Öberg yttrade, att Sveriges jordbrukare visst icke sakna insikt om betesmarkernas skötsel, men jag ber vem det vara må att gå ut och se på det överväldigande flertalet av de svenska betesmarkerna, se i vad mån de skötas eller vanskötas eller icke skötas alls. Jag bortser naturligtvis från sådana glänsande undantag, som t. ex. Valinge i Södermanland eller Latorp i Nerike eller Stensjöholm i Småland eller några andra gårdar i Sverige, som ha verkligt rationellt och mönstergillt skötta betesmarker.

Herr Öberg citerade något från mitt första anförande, bland annat att jag skulle sagt, att vårt jordbruk vilar på gungfly. Jag sade icke precis så, men jag nämnde, att den överväldigande importen av säd och fodervaror ville jag likna vid ett gungfly, och i anslutning därtill sade jag, att vi skola arbeta på att själva producera från vår egen jord vad som kräves för vårt eget folk och för våra egna djur och att detta skulle bli en solid grundval för vårt land och dess jordbrukare. Det är icke så helt beställt på detta område. Jag kan endast vädja till dem, som t. ex. studerat de svenska betesmarkernas utseende att avgöra, i vad mån det är väl eller illa beställt med desamma.

Så sade herr Öberg, att vi ha icke behov av en statskonsulent för detta särskilda syfte, ty vi ha en statskonsulent i fröodling och denne kan mycket väl i sammanhang med det att han meddelar upplysningar om fröodlingen eller håller föredrag därom också samtidigt inflika eller meddela upplysningar om betesvallarnas och betesmarkernas skötsel. Ja, det tycker jag visar bättre än något annat, hur svagt och felaktigt grepp herr Öberg har just på denna fråga. Gå vi till den moderna kulturens föregångsland, Tyskland, och se hur tyskarna med sitt produktiva och ekonomiska sinne ordna denna fråga, finna vi, att i Tyskland har man satt i gång med bl. a. särskilda kurser i beteskultur. Vid kurserna hålles en serie föreläsningar av de främsta, som det tyska riket har på växtodlingens och särskilt på beteskulturens område. I samband med dessa kurser anordnas expeditioner till de yppersta betesvallar, som finnas i kringliggande trakter och landskap, och där demonstreras respektive betesmarker, påvisas anläggningskostnaderna och räntabiliteten på de olika platserna. På det sättet bedrivs ett utomordentligt fruktriakt arbete i det landet, och det menar jag är något, som vi skulle kunna i viss mån taga efter.

Jag har föreslagit att jämte tillsättandet av statskonsulent i beteskultur eller vad man vill kalla honom skulle det anordnas särskilda utbildningskurser för betesrättare, och jag har uttryckligen betonat, att vi ha lämpliga utbildningsgårdar, Valinge i Södermanland och Latorp i Nerike och åtskilliga andra, som vi skulle kunna använda i detta hänseende.

Vi behöva icke någon statskonsulent i beteskultur, resonerade herr Öberg, ty vi skulle icke få se denne statskonsulent mer än en gång vart tionde år. Jo, ser herr Öberg, *denne stats-*

konsulents uppgift skulle just vara att driva en intensiv upplysningsverksamhet i denna fråga i vårt lands olika delar. Han skulle specialisera sig på denna fråga, han skulle i vårt lands olika delar hålla föredrag och agitera för denna fråga, han skulle i vårt lands olika delar leda utbildningskurser för betesrättare, som sedan skulle i sin ordning gå ut i bygderna och genom direkt och personlig påverkan försöka ytterligare driva fram denna fråga.

Ang. betesvallahars förbättring.
(Forts.)

Jag tycker det är ett resonemang, som är åtminstone för mig ofattligt, när man säger, att denne statskonsulent i beteskultur skulle så litet kunna göra, samtidigt som man säger, att vi ha en statskonsulent i fröodling, som skall kunna ha hand även om beteskulturen. Anser man det vara för litet med en statskonsulent i beteskultur, får man väl taga tre, en i Svealand, en i Götaland och en i Norrland. Det tycker jag är en följdriktig utveckling av den ståndpunkten, att det är för litet med en statskonsulent i beteskultur.

Vidkommande herr Bengtssons i Norup uttalande, så sade han, att det var en del överdrifter i mitt anförande. Det är ett argument, som gärna användes mot mig, liksom det användes mot en annan, mycket mera berömd lantbrukslärare i Sverige. Den person, som jag åsyftar, sade en gång: »Överdrifter! Nej! skallande nej! Låtom oss skjuta över fjälltopparna ett slag!» — Man når föga, om man icke sätter målet högt, och det skadar icke att man sätter målet mycket högt, även om man icke i allt kan nå det högt satta målet. Det är bättre att sätta målet högt, även om man icke kan nå det, *ty det högt satta målet framtvingar dock ett intensivt arbete.* Det lägre satta målet kommer icke att verka eggande, kommer icke att utvinna den arbetsutveckling på målets ernående, som det högre satta målet kommer att göra.

Så kom herr Bengtsson i Norup med en rent personlig fråga med anledning av en min uppsats om rågodlingens ekonomi. Det är icke så lätt att utveckla detta i detalj här i kammaren. Men jag skall i största korthet nämna, att jag påvisade i denna uppsats, att på en jord, som är i högre kultur och som betingar högre jordpris och högre arrende, är i regel rågodling icke ekonomisk, såvitt man icke når upp till en skörd av 26 deciton per hektar. När skörden understiger detta, kommer den understigande skörden att föranleda förlust. Men jag sade uttryckligen ifrån, att på jord med lägre jordpris med ty åtföljande lägre jordränta eller arrende är rågodlingen ekonomisk under förutsättning, att jämte billigare jordvärden med ty åtföljande lägre jordränta eller arrende också följer en billigare drift på denna av naturen lättare jord. Sålunda: jag har icke sagt annat än att på den bättre jorden i högre kultur skall odlas vete, men jag betonade samtidigt, att på en jord, som är av naturen lättare och där driften är billigare, skola vi odla råg. Här föreligger således icke någon reell motsats till vad jag sade i mitt första

Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)

anförande eller att vi skulle utveckla brödsädsodlingen så, att vi kunna föda vårt eget folk med brödsäd ur egen jord.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Herr L u n d e l l: Herr vice talman, mina herrar! Jag medger gärna, att herr Larsson i Dala kan ha rätt i många avseenden, då han anser, att det svenska lantbruket behöver utvecklas högst betydligt, men jag tror icke, att hans förslag om statskonsulent för betesvallar kan åstadkomma en så kraftig verkan som han tänkt sig. Och vidare förmodar jag, att herr Larsson såsom skåning har sig det bekant, att vårt lantbruk icke står på så dålig ståndpunkt, som han ville göra gällande. Jag tror, att det i många landsdelar har utvecklats ganska bra. Han klandrade de stora inköpen av fodermedel. Ja, det vore nog bra, om vi kunde producera allt vad vi behöva eller åtminstone större delen därav, men att annullera denna import av foderkakor, det lär icke betesvallarna kunna göra. De kunna minska den men icke så betydligt. Jag skall påminna herr Larsson om, att vi behöva fodra våra kreatur i största delen av landet åtta månader av året inomhus. Vi få nog göra såsom danskarna, importera betydande massor av foderämnen även om vi utveckla betesvallarna och lantbruket rätt betydligt. Det är icke så lätt att genom en inhemsk produktion åstadkomma de ämnen, som man skall ha i foderkakorna. Vi kunna öka denna produktion, men vi kunna icke undvara importen. Jag tror icke heller på en sådan epokgörande förbättring av betesvallarna, som herr Larsson angav, och jag anser, att det icke är så konstigt att åstadkomma goda betesvallar i möjlig utsträckning, att icke hushållningssällskapen kunna åstadkomma detta med de organ de ha, konsulenter, lantbruksrättare och andra. Jag kan instämma med en föregående talare i, att en statskonsulent i detta hänseende icke kan göra så mycket.

Beträffande vad nu anförts om Tyskland och dess betesvallar, så får jag påpeka, att förhållandena där kunna icke till alla delar tillämpas hos oss med vårt klimat. Den stora produktionen av 3 milliarder liter mjölk på grund av betesvallarnas förbättring låter nog vänta på sig efter mitt förmenande. Dessa betesvallar lära nog icke uppkomma bara genom direkt förbättring av de naturliga betena, utan det fordras nog också en ganska betydlig uppodling av odlingsbara marker. Det är en sak, som kan åstadkommas först på längre tid, men någon storartad revolution genom betesvallarna kunna vi icke åstadkomma. Jag kan erkänna, att det här är fråga om ett led i utvecklingen, men jag tror, att med de organ, vi ha, kunna vi åstadkomma denna utveckling, utan att staten lägger sig i saken i den utsträckning herr Larsson ville antyda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr R u n e: Herr vice talman, mina herrar! Jag begärde ordet därför att jag tyckte synd om den duktige talaren på skånebänken, om han skulle tro, att han genom sitt uppträdande här bragt kammaren den föreställning, som han avsett att bibringa,

eller att han alldeles förkrossat alla kammarens lantmän och jordbruksutskottets medlemmar genom sitt tal. Jag tror för min del att kammarens alla lantmän nog förstå, att det går an att prata en hel del och tala om, att man kan hastigt nog öka avkastningen per hektar från 40 till 80 deciton. Men jag tror, att kammarens lantmän här i allmänhet ha för mycket takt att, som det verkligen skulle passa och behövas, bemöta den talaren. Det är därför, att jag tror, att det är möjligt, att lantmännen av blygsamhet känt sig hindrade att bemöta honom, som jag dristar mig säga några anmärkningar med anledning av det tal vi nyligen hört från det hållet.

Jag vill bara säga i några korta ordalag, att det är rätt ovanligt här i kammaren, att man hör en motionär tala om, att hans motion innehåller de största och djupaste sanningar, som man kan tänka, och detta fastän de gå stick i stäv mot jordbruksutskottets samfällda majoritet och jag tror även stick i stäv mot den uppfattning, som lantmännen i allmänhet ha här i kammaren. Jag skulle vilja råda den talaren till sist att tänka på, att det kanske passar bättre för en jordbrukare att hålla sig på jorden än att, såsom han uttryckte sig, skjuta över fjälltopparna.

Herr *Sundström* instämde häruti.

Herr *Linders*: Herr vice talman! Jag har blivit föranledd av motionärens yttrande att säga några ord, oaktat det i själva verket möjligen ej skulle behövas. Motionären har vid något tillfälle i kväll talat om nietscheanism, och jag undrar, om han egentligen själv är mindre främmande för sådan åskådning. Då han ej har några egna skäl att komma med, citerar han diktare, tänkare och filosofer från alla tider till bevis för sina satsar, och bland annat kom han också att tala om, att man måste sikta högt för att träffa *något*. Jag vill säga, att även vi enkla män ur folket, som inte fått direktörstitlar eller konsulentdiplom i lantbrukskunskap, ha också läst något och också lärt något både av vad vi läst och utav livet. Och jag vill tala om, att jag redan som pojke läste en författare, som skrev, att man skulle sikta högt, men inte *så* högt, att man inte hade utsikt att nå någonting alls. Jag tror, att man får akta sig att sikta alltför högt i det villande blå, så att man inte har någon utsikt att nå en fast punkt med sitt skott.

Jag erinrar mig, hurusom motionären en gång i det landsting, han en kort tid tillhörde, väckte en motion, som också gällde ett jordbruksärende, varvid han i ett halvtims- eller timplångt anförande — jag vet inte precis hur långt det var — sökte bevisa, hurusom ett bifall till motionen skulle vara revolutionerande för hela vårt jordbruk. Ja, var gång jag hör motionären tala om sina förslag i kammaren, får jag samma intryck av att han är så livligt övertygad om — vare sig det gäller gödsel, hö eller något annat — att vill man bara bifalla hans förslag, så revolutionerar man därigenom hela vårt jordbruk och kommer långt framom den nuvarande — tydligen enligt hans mening — uselt låga ståndpunkt det står på.

Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)

Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)

Nu är det kanske riktigt att begagna detta sätt — jag har ingen anmärkning att göra mot det; var och en har sitt personliga kynne, och jag tror, att det för att elda och hänföra vårt folk även på jordbrukets område är nödvändigt att slå an de toner och strängar, som motionären har vidrört i kammaren. Men jag undrar, om inte motionären ändå har lagt märke till, att vad som hände honom i Malmöhus läns landsting, har hänt honom också här i riksdagens andra kammare, d. v. s. att man utan vidare, ja, ibland utan ett ord till svar är beredd att avslå, vad han velat och föreslagit. Även om man kan skriva under nästan det allra mesta av vad han sagt och tycker, att det är ypperligt talat, så kan man icke alltid följa honom i hans uppslag. Jordbruksutskottet har den vanan att se saker och ting mera praktiskt och se, huru de te sig, och om vi möjligtvis inte redan äro inne på de vägar, motionärerna visat på, i vilket fall vi ju ej behöva bifalla vederbörande motioner. Det är ju inte så, att jordbruksutskottet i detta fall, såsom i många andra, då det behandlat denna motionärs uppslag, endast har varit välvilligt i motiveringen. Med denna välvilja ha vi icke denna gång velat utan vidare avfärda motionären, utan vi ha också visat på, att man redan är inne på att göra just vad motionären äsyftar.

Jag vill för övrigt säga, att den idé, som motionären framkastat, är inte ny, den är inte hans, och man har inte heller så helt uraktlåtitt några åtgärder hittills i sak. Jag tror, att herrarna alla ha sett, vad som står i utskottets betänkande, och därav också tydligt läst ut, att idén redan är ute i det praktiska livet. Vad tjänar det nu till, om vi besluta en utredning? Hushållningssällskapen vart och ett på sitt håll, statsorgan som de äro — om också inte så organiserade, som vi skulle önska — och detta gäller inte minst Malmöhus läns landstings hushållningssällskap, äro i färd med att försöka realisera de tankar, motionären här framfört. Under sådana förhållanden finner jag klokast av kammaren att vidbli sin vanliga ståndpunkt att sakligt och omsorgsfullt pröva de föreliggande ärendena. Vad som icke behöver bifallas, bör inte bifallas, och i detta fall är en utredning onödig, därför att idén redan är ute i praktiska livet och föremål för omprövning, och man söker sig där fram till de riktigaste vägarna. Man kan inte komma i en hast till målet, man kan inte flyga, utan man måste gå och sträva långsamt, som lantbrukarnas sätt är, när de vilja komma till något resultat.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson i Dala: Jag ber att i största korthet få replikera de två senaste talarna.

Jag börjar med den öppna självbekännelsen, att jag blev ganska häpen, när jag fann, att herr Rune uppträdde som lantmannens i denna kammare *självkorade* representant.

Herr Rune sade i sitt anförande, att det går inte att höja avkastningen på våra vallar från 40 deciton till 80 deciton per hektar. Herr Rune sade i fortsättningen, att jag påstod i mitt första anförande, att min motion innehöll de största och dju-

paste sanningar. Varenda en, som uppmärksamt lyssnade till mitt första anförande, vet och kan, som jag hoppas, bekräfta, att herr Runes påstående är raka motsatsen till sanning. Jag sade inte alls, att min motion innehöll de största och djupaste sanningar. Jag fällde detta uttryck: *den största och djupaste sanning*, som under senaste tid ljudit till Sveriges folk, är den satsen, att Sverige är tillräckligt stort för ett folk, som kan med stora tankar och med stora gärningar fylla vårt väldiga lands vidder — en sats, som inte alls står i motionen — det skulle till och med herr Rune kunnat ta reda på, om han läst igenom motionens motivering.

Det talades en gång om att den och den personen var en agrar. »Nå, hur så?» frågade man. »Jo, han har en gång satt en rova på en stadsgata.» Och i den egenskapen kan väl också herr Rune föra jordbrukarnes talan. —

Herr Linders var, tycker jag, ganska skarp i sitt uttalande mot undertecknad. Han säger bland annat, att jag citerar diktare och filosofer från olika tider. Det har jag visst inte gjort; jag har endast citerat ett enda uttalande av en svensk man. Och jag anser, att det var rätt, när jag sade, att det är ett nietscheanskt övermänskligt krav, som utskottet vill ställa på statskonsulenten i fröodling, då utskottet säger, att denne statskonsulent icke enbart skall arbeta på främjandet av vår svenska fröodling, utan därjämte också prestera det upplysningsarbete, som kan erfordras i och för förbättrandet av våra betesvallar och betesmarker.

Så talade herr Linders om en motion, som jag väckt i Malmöhus läns landsting. Jag skulle nästan vilja fråga: vad har det med denna sak att göra? Oavsett detta är herr Linders uppgift bevisligen felaktig. Herr Linders sade i sitt anförande, att min motion i Malmöhus läns landsting avslogs utan ett ord. Sanningen, som jag kan bevisa är, att motionen föranledde en synnerligen häftig och långvarig debatt i landstinget. Ja, den till och med rev sönder partibanden i Malmöhus läns landsting till den grad, att det var socialdemokrater, som röstade för min motion, likaväl som det var socialdemokrater, som röstade mot motionen; inom liberalerna och högern röstade man ömsevis mot och ömsevis för motionen. Under sådana förhållanden tycker jag, att det är väl djärvt av herr Linders att påstå, att denna motion föll i Malmöhus läns landsting utan ett ord. Jag kan bevisa, vad jag sagt om denna motions behandling i Malmöhus läns landsting och den effekt, den därvid gjorde.

Vidare sade herr Linders, att den idé, jag framfört i motionen, inte är ny, och att idén icke är min. Det betyder ingenting, om idén inte är ny, eller den inte är min. Det väsentliga är inte, vare sig att idén är ny eller min eller någon annans. Det väsentliga är, huruvida idén är god, huruvida den är sådan, att den förtjänar att arbetas fram. Det är min övertygelse att

Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)

den så är, och av den orsaken ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr R u n e: Jag skall bara be att få säga den siste ärade talaren, att jag beklagar djupt, att han sköt så miste, när han skulle skjuta på mig och talade om de där rovorna, som jag skulle ha satt på en stadsgata. Jag beklagar, att jag är i tillfälle att berätta för den ärade talaren, att jag i min ungdom i mitt föräldrahem och på flera andra ställen kunnat på nära håll följa lantbruk, måhända större än hans, fastän det kanske inte som hans avkastade 80 deciton hö per hektar.

Herr A n d e r s s o n i Grimbo: Herr vice talman! Som det synes har utskottet enhälligt avstyrkt motionen. Då jag tillhör utskottets andra avdelning, men motionen som bekant behandlats av den första avdelningen, har jag ej varit med om den förberedande behandlingen av detta ärende. Jag var i alla fall betänkt på att tillstyrka motionen och reservera mig i den riktningen. Det ligger onekligen något stort i motionen. Här är ett område, som svenska lantmän nog äro jämförelsevis främmande för, om man ser på de resultat, vartill man kommit i Tyskland, som ju också herr Larsson redan påpekat. Det gäller ju endast, huru man skall kunna vinna det resultat, som motionären nu här vill vinna, huruvida man bör söka vinna det genom att anställa en särskild ny tjänsteman, eller om man skall försöka med tjänstemän, som vi redan ha. För mig står saken så, att jag, då riksdagen för icke så länge sedan beslutade ett särskilt anslag till jordbrukskonsulenter, tio stycken i södra delen av landet — Norrland och Dalarne hade ju fått sina förut — tänkte jag, att dessa skulle i sin ordning kunna åstadkomma samma resultat som den av motionären nu föreslagna särskilda tjänstemannen. Men å andra sidan är det nog så, att det skadar inte, om det blir en person anställd speciellt för detta, som kan väcka de andra konsulenterna eller kanske så att säga »kittla» dem en eller annan gång, vilket nog behövs i en del län. Jag erinrar mig i detta sammanhang, hurusom då det vid 1902 eller 1903 års riksdag — det var i det gamla riksdagshuset — var fråga om att anställa en ny konsulent för svinskötsel, det här sades ifrån, att det behövdes icke — att sköta svin kan man väl ändå. Men då vi nu ha fått en, tror jag, att varenda en av Sveriges lantbrukare över hela riket uppskattar den stora nytta, som åstadkommits genom inrättande av denna befattning. Denna konsulent är också sådan, att det visat sig, att han gjort mycken nytta, när han rest omkring — ja även därigenom, som jag uttryckte mig »kittlat» de andra konsulenterna, så att de också gjort någonting i den riktningen. Det kan hända, att det blir likadant framdeles — jag vågar dock inte profetera någonting i den punkten — i fråga om denna befattning som beträffande den konsulent för svinskötsel, jag här talat om, d. v. s. att han kommer en gång, och då hälsas med lika stor tillfredsställelse som den konsulent, vi nu fått för svinskötsel.

Då det här är fråga om att producera stora skördar och värden på områden som nu lämnar ringa eller ingen avkastning och då i

Sverige finnes oerhörda områden med stora utvecklingsmöjligheter i denna riktningen anser jag denna fråga värd allt beaktande.

När jag ej yrkat bifall till motionen inom utskottet, har jag ej heller nu något yrkande att göra.

Ang. betesvallars förbättring.

(Forts.)

Herr Ekerot: Herr vice talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i denna debatt, men jag tycker, att herr Larsson har blivit behandlad på sådant sätt, att han vunnit mina sympatier, om han inte hade haft dem förut.

Här har framförts en fråga, som är tämligen ny i Sverige, en fråga, som inte förrän under de senaste åren varit uppmärksammas, en fråga, som spelar en stor roll för Sveriges jordbruk och Sveriges framtid. Det skulle visserligen kunna sättas i fråga, huruvida det behövs någon utredning, men vad som säkert behövs på detta område, det är att för framtiden få ökade krafter för spridande av upplysning i denna sak.

Här finns en statskonsulent i fröodling och vallkultur, det är alldeles riktigt, och så ha vi ju våra lantbrukslärare i de olika bygderna. Det behöver anordnas kurser för dessa lärare, ty vid deras utbildning har knappast tagits sikte på den fråga det här gäller. Jag hoppas, att vår statskonsulent på detta område, vilken är en synnerligen duglig och för saken intresserad man, skall göra detta, men säkert är, att om det blir någon allmänare uppräckning på detta område, så räcker han icke till för hela vårt vidsträckta land, allra helst som undervisningen behöver vara olika lagd i de olika bygderna. Men denna sak blir nog hjälpt. Vi ha ju inom riksdagen, i andra kammaren upptäckt en borgmästare, som sköter om jordbruket.

Det var för många år sedan en man, som i riksdagen fällde det yttrandet, att det fanns en person, Edvard Nonnen i Västergötland, som odlade rosor — klöver — på sina fält och lade ned rör i jorden, och sålunda icke var värd någon uppmuntran i form av anslag. Borgmästare Rune har i kväll yttrat något därmed jämförligt, och jag hoppas, att han likaledes skall bli odödlig på det yttrandet.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Larsson i Dala, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 132, röstar

Ja;

Ang. betes-
vallars för-
bättring.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 63 ja mot 56 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Vidare föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 133, i anledning av väckt motion om ändring i bestämmelserna angående villkoren för lån från norrländska nyodlingslånefonden m. m.; och

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från odlingslånefonden.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 6.

Herr *Rune* avlämnade en motion, nr 271, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående villkoren för statens övertagande i vissa fall av krigsrisk för fartyg och last.

Denna motion bordlades på begäran.

§ 7.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 194, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 7 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning om inrättande av ett farmaceutiskt laboratorium vid statsmedicinska anstalten.

§ 8.

Vidare anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till följande paragrafer i riksdagsbeslutet, nämligen:

nr 16. angående lag om anstånd med betalning av gäld;

nr 17. angående val av deputerade att, jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen, med Konungen överlägga;

nr 18. angående vidtagande av åtgärder för avhjälpande av bristen på tidsenliga och fullständiga bestämmelser rörande förundersökning och häktning i brottmål;

nr 19. angående förslag till lag angående vissa åtgärder mot utbredning av lungdot; och

nr 20. i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i förordningen angående utvidgad näringsfrihet.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen, dels ock väckt motion om ändring i nämnda lagrum;

statsutskottets utlåtande, nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av postverkets stat för driftkostnader år 1915;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om ändrad lydelse av 6, 7, 9, 14, 15, 23, 26, 31 och 37 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock till lag om tillägg till 37 § i samma lag, än även väckta motioner angående vissa ändringar i samma lag;

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts under punkt 19 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till pensionsförsäkringens genomförande ävensom väckt motion om anslag, utöver vad Kungl. Maj:t begärt, till bestridande av på staten belöpande kostnad för nämnda ändamål, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av den i 11 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring omförmälda fond samt angående disponerande av anslag för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet; och

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående befogenhet för pensionsstyrelsen att provisoriskt bevilja sådant understöd, som omförmäles i 33 § i lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, angående brännvins- samt vin- och ölhandels ordnande ävensom i samband därmed stående frågor;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående stämpelavgiften samt i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ samt 6 kap. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i 6—10 §§ i förordningen den 20 april 1906 angående en särskild stämpelavgift för försäljning av puasch, arrak och rom;

lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning, innefattande förbud mot uppförande utöver viss höjd av hus, avsedda att uthyras till bostäder; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels initiativ från svensk sida till internationell över-

enskommelse om förbud mot nattarbete av män i vissa fall m. m., dels ock utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och hambagerier; samt

särskilda utskottets nr 1 utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om uppförande å fast stat av viss vid armén anställd civil personal; och

nr 26, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för arméns manskap med fast anställning att åtnjuta dagavlöning vid sjukdom.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Eriksson</i> i Lundby	under 2 dagar fr. o. m. den 24 aug.,
»	<i>Söderberg</i> i Hobborn	» 4 » » » 24 »
»	<i>Olofsson</i> i Digernäs	» 5 » » » 25 »
»	<i>Engqvist</i>	» 6 » » » 26 »
»	<i>Kant</i>	» 2 » » » 24 »
»	<i>Jonsson</i> i Hökhult	» den 24 aug.,
»	<i>Månsson</i>	» 4 dagar fr. o. m. den 24 aug.,
»	<i>Andersson</i> i Råstock	» 2 » » » 24 »
»	<i>Andersson</i> i Hägelåkra	» 4 » » » 24 »
»	<i>Rydén</i>	» den 24 aug.,
»	<i>Widlund</i>	» 3 dagar fr. o. m. den 24 aug.,
»	<i>Hage</i>	» 6 » » » 24 » och
»	<i>Eurén</i>	» 2 » » » 23 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 9.50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.